

DARVASI LÁSZLÓ

A könnymutatványosok legendája

REGÉNYRÉSZLET

Ezt a regényt Mészöly Miklósnak ajánlottam, ám ez a néhány szegedi oldal ajánltasson most Baka István emlékének.

Arnót Ignác faragó mester és asszonya az 1665-ös esztendő kora tavaszán érkezik Szegedre. A szegedi pusztákon hártványzik még a jég, s a reggeli ködből sem lesz fényjáték a kopár nyárfák ágai között, de már nem igazi tél ez, csak a fagy végső erőlködése. Arnótekat jómódú örmények karavánja szállítja Szeged városáig. Ezek az örmények Bécsből Belgrádig kereskedve szabadon járnak nem csak azokban a tartományokban, melyeket a keresztény császár felügyel, hanem ott is, ahol a Fényesarcú Padisah katonái tartják tekintetük erejével a mennyboltot. Az örményeknek legfeljebb a kódorgó szabad csapatoktól kell tartaniuk, akik mostanság keresztieseknek nevezetik magukat, s olyan istentelnek, hogy még Jézus Krisztust is kifosztanák, ha elébük terelné a balsorsa. De még őket is meg lehet fegyelmezni a fegyveres kísérettel, vagy ha másképpen nem megy, akkor pénzes zacskókkal, görög szövetekkel és kelmékkal, néhány fényesebben csillogó fülönfüggővel. Hol szerencséje van az embernek, hol meg Isten hunyt szeme előtt áll, kiteve akármi ördögi fuvallatnak. Az örmények Győr városának határában találnak Arnótekra. Hihetetlen, hogy a behavazott, kietlen úton fagytól gyötörtén halad az öreg emberpár. Mint akiknek fogalma sincs, hová tartanak. Mint akik csak annyit tudnak, honnan jönnek el. A karaván vezetője rögvest az egyik szekérbe ülteti őket, pálinkát itat velük, enni ad nekik. Az örmények vezetője bámul a fagyott tekintetekbe, és nem kérdez semmit. Az út hosszú és eseménytelen. Föl-fölkavarodik a hó, fagyott medrek felett, alattomosan csúszó domboldalokon zörögnek a szekerek. Tata is, Komárom vára is elmarad mögöttük. Olyan a Duna, hogy azt hiheti az ember, ha akarná, most rögtön Óceáná tudna válni. Esztergomban tovább időznek. Miként majd Egerben, és aztán Szolnokon is. Onnést kisebb kanyarral Cegléd felé veszik az irányt. Utasaikkal nem sokat törődnek, mert azok nem adnak rá okot. Az öregember nem sokat szól, asszonya még kevesebbet. Ülnek a szekerük mélyében, tekintetükből nem csillan fel sem a kedv, sem pedig a vágyakozás fénye. Ám olykor az öregember keze fölemelkedik a remegő félhomályban s úgy kezd lebegni a saját arca előtt, mintha madárka lenne. Őt ujjá ötfele mered, majd lassú, hullámzó, egyre gyorsuló mozgásba kezd. Az örmények, ha látják is mindezt, nem kérdezősködnek. Megszokják, hogy ott vannak velük, hogy ha enni adnak nekik, akkor a két öreg elfogadja az étet, ám ha nem kapnak a déli száraz húsból, fehér belű cipőből, akkor sem panaszkodnak.

A karaván útját valahol Cegléd és Kecskemét között állja a különös magyar csapat. Keresztesek ezek is, de valahogy másként azok, mint azok, akik mostanság taposnak Magyarorszáig szíven. Néhány tucat lovas csak. Mintha a hajnali ködből teremtek volna előttük. Vezetőjük lógó bajuszú, széles vállú, okos tekintetű férfiú. A Napra rá lehet pillantani, rá nem. Az ilyen emberre mondják errefelé, még a szar is büszke benne. Lovát táncoltatja a szekerek előtt. Az örmények vezetője, ravasz és sokat tapasztalt öregember, a menlevelet lobogtatja.

- Aláírta a német császár, meg a török császár is, jóuram!
- Dózsa György aláírta-e, kutya?! - kiáltja haragosan a hadfi.

Az öregember meghökken. A sokat fogdosott menlevélre pislant. Aztán egyenesen a hadfi szemébe néz.

- Dózsa Györgyre gondolsz, jóuram? - kérdezi óvatosan.

- Nem is Szapolyaira, te kutyának is kutya!

Az öregember eltűnődik. A fejét vakarja. Aztán kockáztat.

- Pedig ő is aláírta.

- Kicsoda? - hörög a hadfi.

- Igaz, már nem látszik nagyon. Egy kissé elmosódott.

- Mi mosódott el? - fulladozik a másik.

- Hát annak a Szapolyainak a kéznyma - bólínt okosan az öreg örmény. Kap is egy akkora pofont, hogy jobb fülébe rögvest beköltözik egy bolond csengettyű, és ott is marad, amíg lélegzi a magasságos eget. Tüzeket is gyűjtöttek valahol, nagyokat recscsen és roppan a világ, csillagvirágok szökkennek bíbor parazsákból. Azt üvölti az Isten, hogy nagyon fáj neki.

- Nem tudod, ki az a Dózsa György, te dög?! - tombol a hadfi.

- Nem tudom - sír térdre rogyva az öreg ember.

A hadfi ajkai közül szép fehér hab csap ki. Nem is kevés.

- Nahát legközelebb tudjad, mert a beleddel fojtalak meg - ordít.

Aztán mint aki gyorsan lehiggad, csendesen teszi hozzá.

- Én nem ismerem a viccet, te örmény.

- Hogy mondod, uram? - kérdezi az öregember, de választ nem kap. A kis csapat már vágat is tova. Elől ugratja lovát a büszke magyar vitéz. Hóörvény kerekedik a ceglédi buckákon, forog és pereg, mintha tündérek táncolnának benne. Lehunyod és kinyitod a szemed, de már csak egy varjú csapatot látsz elvonulni az égi országúton. Dél felé szállnak ők is, károgva, az eget sötétítve. És egyszerre bizonyosságod támad, hogy elvesztett emberek kósza, szomorú lelkei haladnak ottan fent, végtelen útjukat róják az élők birodalmában, ahol soha, de soha nem lehet már otthonuk.

Nem kérdezik az örmények, alig egy órányi útra Szeged városától, miért kászálódnak ki Arnóték a szekérből, s búcsút sem intve miért állnak úgy az úton, mint a kővé vált szentek. Akik ilyen nagy távolságok között kereskednek, mint ezek az emberek, azon sem csodálkoznak, ami megtörténik, és azzal sem gondolnak sokat, ami nem történik meg. Azért az örmények vezetője még hátrapillant. Hessegetné füléből a kismadarat közben, de az a pimasz nem tágit. Látja az örmény, hogy ott áll a két öreg az olvadástól, s vizek éledésétől hangos szegedi határban. S látja azt is, hogy az öregember keze is úgy lebeg az arca előtt, mintha madárka lenne.

Arnót Ignác az Alsóvárosnak nevezett részen, nem messze a gyéren csordogáló, szúnyogos Csöpörke partján telepedik le. Nincstelének, mint a Nap. Mégis gyorsan házhoz és kertreszhez jutnak. A török hatóság kivételes, némi szóbeszédre is alkalmas adó engedékenységgel írja ki Arnótnak az iparüzési engedélyt. Alsóvárosban úgy beszél, hogy a kádi bezárja egy szobába Arnótót, mindenféle szerszám, egyetlen véső vagy fakaparó nélkül, s amikor néhány óra múltán rányitja az ajtót, hát díszes, szépen megfaragott faeszközök között ül az öregember, rezzenéstelen arccal bámul az elképedt kádira, aki aztán bőségesen megfizet ezért a mutatványért. Azt beszél, akik mindent tudnak, hogy ebből a pénzből veszi Arnót a portát s a házacskát, nem messze a Csöpörke partjától. A kezdeti idegenkedés után a szegediek mind gyakrabban lépik át az

Arnót-porta küszöbét. Hiszen ha tudnák a mester históriáját, nem járnának az udvarába, nem rendelnének tőle szépen faragott tálakat, finoman ringó bölcsoket, díszes gyertyatartókat, pipaszárat, tányérokat és ablakdíszeket. De nem tudják. És Arnót mélyen hallgat arról, hogy alig egy-két esztendeje, éppen Karácsony ünnepe előtt megfaragta az Ördögöt. Igaz, némára faragta, mert elfelejtett neki száját csinálni, de ettől még ez a rettenetes lény itten van valahol a világban, mert nem hogy legyőzött és megzaboláztatott volna akkor, mint ahogy Arnót azt kifundálta, hanem inkább ő győzedelmeskedett. S ha most a világban több a rontás, akkor, gondolja olykor Arnót faragás közben, meggondolatlanságával ehhez ő is hozzájárult. Hogy egy rendes keresztény ember ilyet tegyen! Borzasztó! Rettenetes! Megbocsáthatatlan? Néha alig elviselhető kényszert érez, hogy valakinek beszéljen a bűnéről. Meggyónni, kibeszélni lenne jó ezt a borzalmat. Van is a cseri barátok között egy kedvére való ember. Vékony arcú, okos tekintetű barát, kopaszodik is rendesen, akárcsak a bölcsebb gondolatú emberek. Ráadásul Félix testvérnek hívják. És a vezetékneve is olyan különös. Potári! Milyen érdekes név, Potári Félix. Gyakorta kellemes pálinka illat lengi körül. Talán neki elmondja egyszer. De nem most. Még vár. Abbahagyja a munkát, öles léptekkel sétál az udvarán Arnót, a faragó, és keservesen sóhajtozik.

A udvaron rendes halmokba rakva, víztől óvott, jól fedett kalyibákba helyezve sorakoznak a messzi földről hozatott faanyagok. Szil és nyár, fenyő és hárs, nyír és tölgy, minden, ami kell, és minden, ami úgynevezett hiánycikk ezekben a zavaros időkben. Hiszen csak szilvafából nő ezen a tájékon bőséggel. Különös dolog az is, hogy Magyarország eme könnyebben kifaragható facsaládokkal nem bővelkedő vidékén ilyen jókezü mester dolgozzék. Annyit tudnak meg azok az alsóvárosiak, akik mégis csak érdeklődnek a dolog felől, hogy Arnót Ignác Sopron környékéből vándorol ide, a messzi és kietlen délre, át a határon, letarolt és elnéptelenedett falvakon, a Szultán fennhatósága alá. Többet aztán ők se. Lassan úgy kezelik Arnótékat, mintha őslakosok lennének, azok meg semmi olyat nem tesznek, amivel felborítanák a váratlanul megkapott összetartozás kényes egyensúlyát, dolgoznak napról napra, s olykor, ha az alsóvárosiak mégis könnyezni látják a piacról vagy a halastól hazaiyekvő Arnótnét, hát nem szólnak rá, nem kérdik, mi baj, komámasszony, mi nyomja a lelkét, ugyan, mondja már el, ó dehogya, nem kérdeznek az alsóvárosiak egy árva szót sem, mert mindenkinek megvan a maga baja és a maga nyomorúsága, s az szól róla, aki akar. Ilyen különös idők ezek. Még a kíváncsiság fölött is feyelmet tart az óvatosság, mely éppoly követelménye a kornak, mint az erényesség, csak éppen óvatosnak lenni sokkalta könnyebb, mint az erényt megtartani.

Az 1671-es esztendő Pünkösdjé is elkövetkezik, a kivirágzás hónapja. Mohamed gyermekei meg Hizir Iljászra készülnek, a nyár kezdetének ünnepére, játékokra, bővérű vigasságokra, no meg titkos borivásokra is. Ó, hiszen mennyire tudjuk ama pillanatot, amikor az éjszaka zsákvászna megszakad, s lassú áradással a világra engedetik a fény. Előbb tán csak hangja van, látszatja semmi, csak az a drága, halk csöngés, ahogy a búcsúzni kénytelen csillagvirág sír az ég fekete kertjében. Majd Kelet felől egy szürke csík szalad végig a horizont peremén, s nyomában vérezni kezd az ég hasa. És már ömlik is szerte a fény.

És ez így megy napról napra, mióta világ a világ.

Hanem ez a hajnal, az 1671-es esztendő május hónapjában mégis csak más, mint a többi. A dzsámi tornyában hosszan elnyújtva kiált a müezzín. Hangja végigcsap a Maros medrét kísérő tölgyesig emitt, amott meg a Csöpörke tó vizébe fúl bugyborékolva.

Akár a kádi rézveretes ablaka a szegedi várban, tiszta és ragyogó a világ. Mintha ezüstport hintettek volna szerte a városban, csillog a harmat is. Felhőfoslány nincs az égen. Talán még zenéje is van ennek a kéretlen ragyogásnak. Rendben van minden. De vajon mitől nem olyan ez a hajnal, mint a többi? Mert nem olyan, egyáltalán nem. A Sziget alatt halkan locsog a Tisza. Fecskék siklanak gyors fordulatokkal a fodros víz felett. A sirálymadár ezüstös haluszony után csap, de mintha csak a kedvét keresné, visszaejti, hogy megkaphassa újra. Ladikjában felemelkedik Pekker Imre, a halász. Mintha bokáig ezüstben állna, alatta bajuszos pontyok és veres szárnyú keszegek dobálják magukat. Pekker Imre széles mozdulattal újra a vízbe veti a hálót, aztán szemét árnyékolva a város felé fordul. Büszkén tör a magasba a belső vár dzsámija és hosszú minaretje. Allah elégedett lehet, amikor látja, de még akkor is, ha csak gondol rá. Korábban a gyaurok imádsága káralt a falai között, s valami Erzsébet nevű szentjük után nevezték az épületet. Hanem ennek, Allahnak hála, vége. Azóta a György templomból is dicsőséges dzsámi lett. A magyarok városrészében pedig nehézkesen terpeszkedik a meszdzsíd, az imaház dísztelen épülete. Bentebb, a vár fürdőjében gőzölög az éjjel kifolytatott melegvíz. Kergiz, a fehér bőrű, halottsápadt fürdősfüú óvatosan körbetekint, látja-e valaki, aztán lassan ereszkedik a vízbe. Szeme alatt karikák sötétlenek, remeg a szemöldöke, orrcimpája kitágul, s a víz alatt tétován tapogatja sajjó alfelét. Törekény vállát és hátát harapásfoltok és üténnyomok borítják. Elbillent fejjel nézi Kergiz a vizet, s látja, hogy a vére szétszivárog benne. A vár rózsailatú női lakosztályában Achmet pasa várparancsnok feleségei is ébrednek. A hajnali imát, ahogy rendszeren, most is elhagyják. Szulejka elvonja ujjait Zerenka kebleiről, vékony, fehér karjait eltartva álmosan nyújtózik, s közben Diamontra pillant, aki jónéhány évvel fiatalabb, mint ők, no hiszen, ha úgy tetszik, egészen gyereklány még, s most összegömbölyödve hever, kissé távolabb tőlük, a fátyolozott sarokban csak testének körvonala sejlik. Diamont nehéz álomba sírta magát az éjjel, mert uruk, Achmet pasa most is Kergizt, az albán fürdősfüút választotta. Vagy nem ezért sírt. Ki tudja azt, miért önti el Diamont szemét oly gyakran a könny, miért szipog a sarokba fordulva, s miért törli gyorsan a szemeit, ha uruk kemény lép-teit hallják a folyosóról hangzani. Most meg egész éjjel hallgathatták, hogyan nyögdecsel az az ostoba Kergiz, hogyan könyörög állati hangon, hogy elég, elég lenne már. Diamont egészen gyerek még, és azt hiszi, hogy a szerelmet akarni is lehet, s az nem akkor jön, amikor neki tetszik. Szulejka megcsóválja a fejét, s hosszú, fekete haját összefogva az ablakhoz lép. Elvonja a függöny selymét és a városra pillant. Lent a várfal vérpíros téglafalára mérgeszöld folyondár kúszik. A fal tövében meg csalánbokrok-kal, bogáncssal és kóróval játszik a tünde fény. Élénkül a Palánk is. A Szent Dömötör, a Nagy, meg a Halász utcákon már turbános emberek járnak-kelnek. Bektasi dervisek készülődnek az egyik házacska előtt, tegnap érkeztek, s már zarándokolnak is tovább. Papucsosok, paplanosok és gombkötők pakolásszák a portékákat. Nyílnak a debbághkánék, a degesztán palánkjai és standjai előtt fűgés és narancsos ládákat, fűszeres zacskókat pakolnak. A sarkokon kóbor ebek kapargatják a szemetek halmait. A medressze apró ablakait is kitarják a szolgák, s szellőztetnek, de a mekteb még csöndes, miként az imaret is. Ibrahim Kopata a csapszéke előtt álldogál. Húsos, gyűrűktől terhes ujjait összefonja domborodó hasa előtt, s a tegnap eladott borok mennyiségén elmélkedik. Ibrahim Kopata a neve ellenére nem török, hanem drinápolyi görög. Csak éppen török nevet választott, mint mondta, Allah iránti tiszteletből, amikor a városba vándorolt. Kopata áttért az iszlám vallásra, szerszámát is megmetéltette. Fejét rendszeren borotválja, és nem kék turbánt visel, mint a drinápolyi keresztény görögök. Azt persze senki sem

tudja, hogy lefekvés előtt, ha elcsendesül a csapszék, s az utolsó részeg is kibotorkál a Palánk szűk utcáira, Kopata elővesz egy festett táblaképet, és az Isza nevű szenthez imádkozik könnyes szemekkel. A Tabán nevű városrészben a Musa nevű, rossz fogú tímár udvarára most gördül be az örmény kereskedők egyik nehéz szekere. Fehér bőrröket, karmazsint, szattyánt és kordovánt hoztak neki. Musa nevetve alkudozik, rossz foga barnán sötétlik a szájából. Távolabb, a felsővárosi utak mentén zsendelytetős apró magyar házak sorakoznak. A kertekben palántákra, dinnyelevelekre csorog a fény. A porták mögött zölden hullámzik a szőlőlevél tengere. S az éretlen fürtöcskék, zöld kacsok között már gömbölyödnek az első szemek. Még távolabb, a teleki halmok felé komótosan vonul a marhák csapata. Csattog az ostor, veszettül ugatnak a kutyák, s az elkódorgó állat vékonyába belemarnak. A hajnali szél most meg mintha visszaseprűzné a fény szertelen szálait Alsóváros felé. A ferencesek klastroma ugyan romos és leszolgáltat, de a célnak még megfelel. Az is elégedettségre ad okot, hogy egyáltalán van, s működhet. Hogy bizony nem költözött falai közé a megszálló pogány. A barátok messze elterülő gyümölcsös kertjében szilvafák és több fajta baradzkok, almák és diók virágoznak. S a virágok között már zölden gömbölyödnek az első cseresznye- és meggysemegek. A lombok közt szarka cserreg, fakopács üti a kérget. Feketerigók futkosnak bársonyvirágok, kaprok, árvacsalánok, mindenféle cserjék és bokrosok között. A kert északnyugat felé nyúlik, a Palánk irányába. S ahol a gyógyfüvek s a gyümölcsfák birodalmának vége szakad, ottan folydogál a víz is, melyet Csöpörke pataknak hívnak, s amely tavacskává növekszik végül. Kiabál már, hangoskodik a fény.

Hogys tehát mitől lenne más ez a hajnal?

Ez lenne most a kérdés, és nem több.

Arnót Ignác fafaragót nyugtalanító nesz hozza vissza a valóságos világra. Azonban egyszer még éjszaka is fölriad, mert folytogató kamillaillatot érez. Annyira éjszaka van akkor még, hogy a műezzin is elnyúlva horkol a vackán. Arnót merev derékkel sokáig ül a sötétben. Hallgatja asszonya meg-megszakadó lélegzését, aztán kortyol a maga főzte pálinkából és visszaalszik. De most ébred, álmosan kászálódik. Jól hallotta? Kiáltott már a műezzin? Hajnal van, ragyogó. Akkor kiáltott. De mitől ez a fene nagy ragyogás! Volt már ilyen, lesz is ilyen. Hanem Arnót esküdni merne, ha volna még esküvése, hogy könnyek folydogálását hallja valahonnest. Micsoda furfangos képtelenség! Hiszen hát hallható-e a könnyfolyás?! Nem, semmiképpen sem hallható! Arnót Ignác különben sem szereti a könnyeket, s jó oka van, hogy így érezzen. Ballag az udvar végébe, szerszámát szabaddá teszi, s miközben hosszan csorgatva vizel, s álmos kócosan elbámulja, hogyan csap szerte a mézsárga, érett hügylé a levek zöldje között, eszébe jut, hogy ő egyszer itt, Szegeden kifaragta a Szűz Máriát is. Jól van, jól van. Többet is tett. Mert könnyeket is faragott a fájdalomtól a szépséges arcra, ám néhány nap múltán azok a fakönnyek egyszerűen fölszáradtak a Szűz arcáról. Arnót Ignác innen tudta meg, hogy rosszul faragta ki a fájdalmat.

- Valóban nem fáj, hogy faragtam közben - morogja kedvetlenül. A nadrágment hűzkodja. Most meg az álma jut az eszébe. Azt álmodta az éjjel, hogy gyermeklányka ül az ölében, dörzsölgeti borostáját, nyakából pihéket fújkal, erős dróthaját kócolgatja. A lánykának kamilla lehellete van, s úgy csilingel a hangja, akár a hóvirág:

- Apácskám, édesapácskám!

Ide-oda száguldoznak a gondolatai. A fafaragó a fejét rázza. Hiszen most meg az jut az eszébe, hogy az asszonyának invázióján tegnap átütött az anyatej. Pedig az asszony elmúlt már ötven éves is. Igen, egyszer, még Sopronban betértek hozzájuk azok

az átkozott mutatóványosok, öt különös figura, akiknek a szekerén hatalmas könnycsepp kékllett, és telebeszéltek a fejüket. Arnót akkor faragta meg az Ördögöt, borzasztó szerencsétlenségüket, asszonya meg azóta remél úgy, miként egy eszelős. Néha napokig hajtogatja, hogy be fog telni a várakozás keserű pohara, hogy lesz gyermekük, lesz bizony, hiszen ígéretet kaptak rá. Ó, nem is ígéret volt ez. Inkább kinyilatkoztatás! Törjön kettébe a világ kalácsa! A nyomorult ég se más, mint egy hatalmas ígéret. Arnót ilyenkor nem szól az asszonynak. Hát hiszen a gyermekáldáshoz nem csak imádkozásra és szemforgatásra és megnyilatkozásra van szükség, ő pedig, őszintén szólva, mostanában nem igen adott okot arra, hogy Arnótné ilyen eltökélten reménykedjék. Aztán meg ő se egy Szent József, Arnótné se egy Szűz Mária már. Hanem a tej mégis átütött az ingvásznán! Így volt, és nem máshogyan volt. Arnótné dermedten bámulta a meleg nedvet, az ujjbegyére engedett egy cseppnyit, majd megkóstolta. Mutatta Arótnak is. Olyan édes volt, akárha a gyermek utáni vágy sziruppá vált volna öreg testében. Arnót azonban nagyot rázott busa fején és elmagyarázta asszonyának, hogy az emberek álmai mindenféle nyomokat hagynak a világban. Ilyen a hímvevesszők tojásfehérje, a dunnákba, paplanokba beletört asszonykörmök félholdja, ilyen a leánylepedők vércsöppjeinek rajza, ilyenek a szavak, amelyeket az éjszakának sottognak és nyögdecselenek az emberek, és nyilván egy ilyen álomból maradt a világra a télhold, a fa, a felhő, az első kézzel írt könyv is. És ekkor elhallgatott Arnót, nem beszélt egy szót se többet, csak kifordult a házból, visszament a műhelybe, fúrta és faragta a fát, ami mindig engedelmeskedett az akarátának, nem úgy, mint a gondolatok. Ez volt tegnap délután, és ez is elmúlt. Most meg hajnal van. Újra hajnal. A faragó soha nem merte gondolni, hogy bárminemű álomból valóságos ember születhessen. S éppenhogy nem egy puha talpú, rózsapiros újszülött.

Hogyis tehát mitől volt olyan különös ez a hajnal?

Arnót harákolva ballag a ház felé, majd torkának keserű váladékát oldalra köpi. Szép és pontos köpés, íve nem lehetne szabályosabb. Nagyot csattan egy büszkén terülő lapulevélen. Arnót álmosan arra fordítja a fejét. A kamillavirágok szertelen napocskaik között ekkor pillant meg egy csomagot. Összecsavart rongyok, rossz szövetek halma hever a harmatos fűben. Nocsak, mi a csuda ez! Közelebb lép, mélyen hajol a faragó. Sokáig néz aztán, mert egyáltalán nem hiszi azt, amit lát. Gyermeket pislog ki a rongyok közül! Akárha valami elveszett puttó, aki egyenesen az égből pottyant ide, a virágzó, tekergő gaz közé. Mint akit víg játszadozásuk közben elejtettek a testvérei. Semmi kétség, rongyokba csavart csecsszopó van a vadvirágok között! A gyermek föl-sír, aztán elmosolyodik. De hiszen egyenesen Arnót Ignác ráncoktól szabdalt, gyanakvó arcába mosolyog!

– Szent Isten, segíts meg! – sottogja a faragó. Révülten emeli a gyermeket. Beszédeleg vele a házba, tanácstalanul álldogál néhány perccel a szűk, dohos konyhában. Bambán a tűzhely fölé akasztott feszületre bámul. Hát persze. Ezt is ő faragta valamikor. Újra a gyerekre pillant. Nagyot ráz aztán dróthajú busa fején, mély lélegzetet vesz, belép a hálószoba félhomályába, és úgy adja oda a feleségének a csomagocskát, mintha a világ legtermészetesebb dolga lenne, hogy a reggeli vizelezből csecsemőemberrel tér meg. Az apró szobában egyszerre szerteárad a tömény kamillaillat. Az asszony pislog, végigsimít seszínű haján, remegő ujjakkal babrál a homlokán, nagyot sóhajt, s szabaddá teszi a keblét, mely telten, fehérén feszül, mintha csak húszéves lenne.

– Tudtam – sottogja.

– Betelt a keserű pohár – mondja még.

Délelőtt van már. Arnót kint téblábol az udvaron. Dolgozni nem tud. Hol bezalad a házba, hol meg az udvarán járkál zaklatottan. Gondolatait képtelen rendbe szedni. Hogy történt, ami történt? Mi az értelme ennek az egésznek? Ki adta a gyermeket, és miért adta? Azok hozták volna, az az öt különös alak, akik miatt Sopronban megfaragta az ördögöt? És akiknek a szekeén könnycsepp kéklett? Kik ezek? Miért segítettek rajta? És miért éppen őrajta? De bármerre is tekinget Arnót, a világ csak azzal válaszol neki, hogy tavasz van, a kivirágzás hónapja és a föld pora ilyenkor édes testvérkéje az ég kékjének. Arnót megáll kicsiny portájának végében, s a fekete fácskát nézegeti elmélyülten. Ez a csenevész fa lett azokból a fekete kövekből, amiket az egyik mutatónyos pergetett ki a szemből, még ott, abban az átkozott Sopronban. Jaj, hogy Sopron, az a kedves kis városka lenne átkozott? Ó dehogya, dehogya! Ő az átkozott, csak ő! Aztán ahogy megkapta ezt a portát itt, Szegeden, a fafaragó nyomban elültette a magokat. Mint aki tudja, mit csinál. Pedig hogy fa növekszik majd belőlük, erről Arnótnak fogalma sem volt. Könnyű ujjával a fa törzsét és ágacskáit most végigtapogatja. Megcsóválja nagy, bozontos fejét. Ebből a fából nem lehet bölcsőt faragni. Olyan kemény, mintha bazaltkőből lenne. És mégis hajlékony. Ezt a fát egyáltalán nem lehet megvágni, gallyazni, formázni és hajlítani, ez a fa nem arra való. Hanem akkor mire való? Jaj, túl sok a kérdés. Arnót fáradtan fölegyenesedik és a szegedi vár felé bámul. Gyereksírást terel hozzá a langyos, délelőtti szél. Ettől meg egyszerre mosolyodik. Barázdák szántotta öreg arcához emeli ujjait, kitöröli szemből a könnycseppet, majd zavartan nagyot szív az orrán.

Achmet pasának iszonyatosan fáj a feje. Mondták ezt őneki mézes mosolyú, édes szavú jóakarók még Boszniában, hol előzőleg szolgálta Allahot, hogy ha idejön Magyarország, hát bizony sűrűn fog fájni a feje.

- Miért - kérdezte ártatlanul Achmet pasa -, tán ütni fogják?

- Ki merésznél a te fejedet megütni, uram?

- Nem értem - vont vállat kelletlenül Achmet pasa.

- A gondolatoktól fog fájni a fejed, uram - hajlongtak a jóakarók -, amik abban a különös országban törnek rád.

És lón pontosan aképpen, ahogy megjósolták. Mert Achmetnek azon a napon, amikor megérkezik, s gyanútlan pillantását a szegedi minaretre veti, valóban megfájdul a feje. És csak fáj, az első naptól fogva fáj, hol kibírhatatlanul, mintha egy kő nőne a homloka mögött, s eltökélt kegyetlenséggel feszítené szét a koponyacsontok varratát, hol meg szibbasztón fáj, nem hasogat, nem támad fejében a fájdalom, csak remeg, csak moccan, mint egy boldogtalan, örök fogságra vetett kis állat, hogy ettől a félfájástól egészen elfárad és tompul az ember, elhagyja az életkedv, hogy csak bámul maga elé, mint aki meghibbant. Achmet pasa gondol arra is, hogy maga vet véget a fájdalomnak. Egyszer a szájába veszi arany markolatú pisztolyát is, mutató ujjá lassan rátalál a ravasz ezüstös görbületére, ám éppen ebben a pillanatban röppen ablakának párkányára egy gerle madár, egyszerű szürke galambocsk, s hosszan, kicsi fejét oldalra hajtva elbámolja a férfit. A pasa hirtelen elszégyelli magát. Arra gondol, hogy Allah üzen neki, szelíden, de komolyan, szép és érthető szavakkal. Azt üzeni az Isten, hogy az embernek nem szabad megölnie magát. Sem keserűségből, sem más okokból nem dobható el az emberi élet, mert azzal nem mi magunk rendelkezünk. Az embernek élnie kell, s ha ez az élet szenvedéstől és gyötrelmekből terhes, hát akkor imígyen kell eltelni hagyni, mert nincsen semmi sem ok nélkül Allah bölcs tekintete előtt. Később a pasa a szolgálkért kiált, találják meg odalent, a rózsakertben a meglőtt galambot, s készítsék ki különös gonddal és alaposággal, összeszedve az utolsó elveszett pelyhecskéjét is,

majd pedig függesszék szobájának falára. S ha eztán a pasa kibírhatatlannak érzi a fájalmát, odaáll a kitömött madár elé, s alázatosan beletekint a csillogó gombszemekbe.

Achmet pasa azt a langyos májusi éjszakát, amikor a mutatványosok kékkönnyes szekere az Arnót porta felé tartva végigzörög Alsóvároson, Kergizzel, a fürdősi fiúval tölti. Először most is Diamontra gondol, hogy egyszer végre kedvét tölthetné a Sztambulban vett kislányon. A kedvét? A pasa kedvetlenül elmosolyodik. Achmetnek három felesége van. Mavlinka és Zerenka török lányok. A harmadik felesége pedig ez a kislány, akit ő nevezett Diamontnak, s akinek a valódi nevét nem tudja, s valószínűleg nem is fogja tudni soha. Mert a szerelemnek nincs neve. A pasa soha nem szerette a görög nőket. Úgy tartotta, hogy az arcuk formája elnagyolt átmenet a tartózkodó és alázatos keleti kellem és a dölyfös európai sápadtság között, el nem döntve, mi végre és hogyan van ez a szépség, akar-e tetszeni egyáltalán, vagy csak maga-magának a sötét ragyogása tölti el örömmel és elégedettséggel. Úgy tartotta a férfi, hogy a görög nők arcában félbe maradt a Teremtő mozdulata. A szenvedélyük túl erőszakosnak, bánatuk túl nyilvánvalónak tetszett, boldogságukkal képtelenek takarékoskodni, ráadásul megbízhatatlanok és nyíltságuk ellenére is titkolódzóak voltak ezek az arcok. Megfigyelte ezt ő alaposan Szaloniki kikötőjében éppúgy, mint az athéni agórán, vagy Korfu szigeten számos kiküldetése során. Nem szerette a görög nők arcát Achmet, mert azt gondolta, hogy mindazt a tartózkodó és bölcs szépséget, mely az egyiptomi vagy a perzsa nők arcából ragyog alázatos fényvel, s amelyre adottságot a görög nők is megkaptak, gondtalanul és felelőtlenül eltékozzolják. A sztambuli emberpiacon pillantotta meg a lányt először. Állt a tűző napon a gazdája mellett és úgy nézett a világba, mint akinek fogalma sincs rosszról, bajról és nyomorúságról. Öltözéke hiányos volt, valaha sebb napokat megélt ruhája több helyütt megszakadt, sebes bokája kitesztett félre taposott papucsából. A pasa nem állt meg a lány előtt. Éppen csak végigfuttatta pillantását az arcán, s szórakozottan haladt tovább. A kikötő felé tartott. A mélyzöld, haragosan csapkodó vízben éppen mekkai zarándokok hajója vetett horgonyt. Hatalmas tömeg ünnepelte a bűnbocsánatban részesülteket, s boldog boldogtalan azon igyekezett, hogy megérinthesse valamelyik zarándok ruhájának szegélyét. A férfit egyszerre viszolygás fogta el. Aztán maga sem értette, miért fordul vissza a kikötő forgatagából, miért áll meg a lány előtt újra.

- Görög vagy? - kérdezte egyszerre, de a lány nem felelt. Éppen csak megnyíltak az ajkai, elváltak egymástól, hogy egy pillanatra kivillant a fogának fehére. És a pasa nem értette, miért bámul úgy a lány arcába, mintha nem ugyanazt az elnagyoltságot látná a vonásokban, amit egyébként mindig látni vélt a görög nők arcában, és azt sem értette, miért megy vissza másnap is, és mi vonzza vissza a harmadik napon is, egyre több időt töltve a lányka előtt, szótlan zavartságban, a szakállát húzkodva, nem értette, miért kel korábban a negyedik napon a szokásosnál, s a fekete bőrű egyiptomit, a lány gazdájának érkezését megelőzve miért sétál ki a müezzín kiáltása előtt az emberpiacra, s miért sóhajt könnyebbülten, amikor meglátja az egyiptomi magas, szikár alakját, s mellettük haladva a portékáit, sorstalan fiúkakat, ki tudja honnan elrabolt lánykákat. A lány pedig mindig visszanezett a pasára. Achmet pedig egyre inkább tudta, hogy a bizonytalan fényű tekintetben mégsincs helye az ő arcának, az ő pillantásának. És megtörtént az a pillanat is, amikor Achmet megértett mindent, pontosabban megértette a szerelemnek azt csekélyke, s végeredményben elhanyagolható részét, amely az emberi értelemmel még fölfogható. Mert hiszen amiképpen a szerelemnek neve sincsen, olyképpen értelme sincsen. Az egyiptomi emberkereskedő elnevette magát. Két bolgár

gyereket adott el éppen konstantinápolyi előkelőknek, akik annyit sem alkudoztak, amennyit mindenképpen illet volna. Jobb helyeken ez sértés. Ilyenkor a kereskedő arca megmerevedik, s visszahúzza a portékát, mely többé nem eladó. Nem így az egyiptomi. Megcsillantak markában az akcsék, s fekete arcán egyszerre szétömlött a tiszteletlen és lenéző mosoly, vállai rázkódtak, csontos jobb lábával a földet rugdosta. A lány félrerántotta a fejét, az egyiptomira meredt, aztán visszapillantott Achmet pasára. Ez volt az a pillanat, egy semmi kis alku elmaradásának pillanata, amikor a pasa előtt világossá vált az a sok nyomasztó miért, melyek az utóbbi napokban olyannyira gyötörték. Tudta Achmet, hogy a lány nem látja őt, vagyis helyesebben elgondolva, az, amit lát, ha őrátekin, nem Achmet, az izmos és fényes bőrű török férfi, megannyi dicsőséges ütközet hőse, ellenben valaki más, valaki titokzatos lény, aki öbelőle tekint ki a világra, s akit, úgy látszik, most nem csak hogy felismert, de látva lát ez az ártatlan teremtmény. És Achmet egyre kíváncsibb lett arra a valakire, aki őbenne lakozott, s ha megállt a lány előtt, s szigorú, barna szemének sugarát a lány valószerűtlenül nagy szembogarába fúrta, mindegyre ezt a valakit szerette volna vizontlátani. Önzés volt ez, a legfájdalmasabb fajtából, mert a szerelem mindig maga-magára mutat vissza. Olykor hosszú órákat álltak egymással szemben, mozdulatlanul, rezzenéstelen pillákkal. Nem helyes kifejezés az, hogy a férfi megszokta ezt az arcot. Achmet tudta, hogy az emberi arc látványa megszokhatatlan, mert a világ megannyi dolga közül éppen ez az a testrész, ami szenvedélyeknek, örömöknek és bánatoknak a szemérmetlen tükre, következőképpen örök változásban van. Nem szokta meg Achmet a lány arcát, hanem mindig egyre eltévedt benne, őrült távolságokat és mélységeket érzett, s főképpen azt érezte, hogy elveszett.

És a férfi ötszörös áron vásárolta meg a lányt, és nem alkudozott.

És azon az éjszakán, amikor a mutatványosok szekere ott áll Arnóték háza előtt, Achmet pasa is elnézi Diamont fehér bőrét, nyílt és ártatlan tekintetét, melyből most is különös odaadás sugárzik. Milyen furcsa, hogy ez a lány, ha Achmet rátekin, nem mosolyodik el zavartan, fejét nem hajtja le, mint mások szokták, hanem éppen ellenkezőleg, tágra nyílt szemmel visszabámul, mint akinek túl sok a maga boldogsága, hát adna belőle másnak. Nincs segítség. A szerelem a szív szomjúsága, olthatatlan. És Achmet elyengülve visszavonja kezét a lány meleg öléből.

- Nem tetszem neked, uram? - kérdezi Diamont megrebbenő szempillával, de a férfi nem felel. Feláll, s egyetlen kurta kézmozdulattal küldi el legfiatalabb feleségét, aki tizennyegyszendős sincsen még, és akit görög anya szült, valahol az Akropolisz tövében, ahol most nem nőnek olyan magasra a fák. S ahogy a lány alakja eltűnik a kijárat nehéz függönye mögött, a pasa a fürdősfű után kiált.

Achmetnek egyáltalán nem különös a hajnal. Ugyan miért is lenne az. Most is úgy hasogat és fáj a feje, ahogy szokott. A férfi merev, meggyötört arccal szürcsöli cukortalán, méregerős kávéját. Odaáll a falra függesztett galambocská elé, megsimogatja a madárka okos fejét, s ettől némi enyhülést érez. Még a déli ima előtt jelentik neki, hogy a városban egy szekérnyi német kémkedett az éj leple alatt.

- Biztos ez? - kérdi Achmet pasa összeszűkülő tekintettel.

- Mint Mohamed szakála, uram - hajlong a kém.

- Mint a mekkai zarándok út, uram - bólint a másik.

Achmet pasa elfordul. Megint annyira fáj a feje, hogy úgy érzi, menten beleőrül. Mély, öblös hangján a városi őrség kapitányért kiált. Fut is az hamar, köpcös kis sztambuli török, mintha mindig mosolyogna. Kiváló janicsár. Szétvetett lábakkal áll meg a pasa előtt.

- Láttatok-e a németet, Ibrahim?
- Azt nem, uram - mosolyog amaz.
- Hanem akkor mit láttatok?
- Egy szekeret láttunk, uram.
- Miféle szekeret láttatok, Ibrahim?
- Olyan átlagosat, uram.
- Tudod-e, Ibrahim, hogy nagyon fáj a fejem?
- Csak a szekér ponyvája volt különös, uram.
- Úgy fáj Ibrahim, hogy valaki más fején kell bosszút állnom.
- Könny volt a szekér ponyvájára festve, uram.
- Te mondd meg, Ibrahim, kinek a feje legyen az!
- Őt csavargó utazott benne, uram, nem kémek, nem veszélyesek.

Egyszerre szétömlik a csönd. A kémek a sarokban pislognak zavartan. Ibrahim Galaburdi mosolyog. Achmet pasa tekintete is megváltozik. Előrehajol s hirtelen megéri a másik testéből kipárolgó rettenthetetlenséget. Mondhatna kegyetlenséget is, de Achmet pasa bölcs ember. A kegyetlenségben mindig van valami öncélú bosszúvágó, Ibrahim Galaburdi azonban mindig tudja, mit csinál.

- Nos? - kérdezi újra a pasa.

És Ibrahim Galaburdi délutáni ellenőrző útjára indul, éppen kilovagol a vár kapuján, amikor Kergiz, az albán fürdősfüű fejét a kivégző helyen egyetlen suhintással lecsapják.

Szerte Alsóvárosban rögvest elterjed a hír, hogy Arnótné megszült. Pedig annyi jelét sem adta, hogy viselős lenne, mint egy világló búzaszem. És milyen öreg is már! Némelyek nyomban bűbájosságról suttognak, ám ezeket az embereket gyorsan elhallgattatják a türelmesebbek, akik jól tudják, hogy egy-két nap múltán, ahogy ez illik, úgyszemügyre vehetik a gyermeket. Addig azonban rosszat terjeszteni, nahát éppen ez a bűbájosság! Vass Anna Mária bábát Arnót azonban nem tudja eltántorítani attól, hogy még aznap délben, mint a bába mondja, rontások és rossz szelek ellen meg ne vizsgálja a gyermeket. Az öregasszony gyanakodva figyel az újszülöttet. Nézi jobbról, nézi balról, de hiszen csak azt látja, hogy nem újszülött ez a csecsszopó. Régebben él, mint a mai vagy a tegnapi nap. Talán egy hónapja is él már. Talált gyerek, nem egyéb. Vagy kapott gyerek. Vették ezek az Arnóték valahonnést. Vagy lopták? És indul is, hogy elmondja mindenkinek, mi minden okosság jutott az eszébe, de még visszatekint, s óvatlanul nagy lélegzetet vesz. Az átható kamillaillattól feledi is nyomban, miket gondolt össze. És ahogy kilép a házból, már csak arról beszél az összeszaladt embereknek, Rababár Özséb, Volford Ferenc, Kálmány Imre, Kocsanya József, Tikos József, Istenes József, Halál József és Angyal József asszonyainak, hogy szép és egészséges kislányt szült Arnótné, és hogy az anyának sincs semmi baja, bár egy kissé benne van a korban, de ettől még a fogantatás és a születés természetes dolog, gondoljanak csak a tavaly eltemetett Beluska Pannára, aki még nagymamaként is szült két gyermeket. És az asszonyok bólogatnak, és nagyon furcsán néznek a bábára. Ám ettől a pillanattól fogva lelkesen készül az utca a holnapi keresztelőre. Mintha a tavaszi munkák közepette egyéb gondja se lenne az embereknek. S nincs ebben az igyekezetben semmi különös. Pedig nem kell hosszán elmélázni az alsóvárosiaknak azon, hogy egyáltalán nem természetes az, ami történt, hogy Vass Anna Mária inkább úgy mondta el a dolgok menétét, ahogy azoknak lenniük kellett az ésszerűség és a mindennapi tapasztalatok alapján, hanem azért közben a bábaasszony nem igen nézett a szemükbe, szipogott, szemölcsös

orrát facsargatta, a tekintete meg olyan fátyolos volt, mint soha még, s ha ezért az alsóvárosiak minden jószándékukat és szeretetüket összevetve nem egyszerű gyerekáldásnak, de csodatételnek nevezik ezt az eseményt, megadva minden megadhatót, úgy mond, Arnóték, s főként a kicsi érdekében, úgy hát az igyekezetük és a lelkesedésük érthető, csakhat mindeközben a lelkük mélyén ott fúr a bizonytalanság férgé is, hogy mi van, ha mégse, mi van, ha ármány ez, mégis csak boszorkányság, rossz varázslat, bűbájosság, és mert a bizonytalanság az az emberi érzés, amely a leginkább hajlamos helytelen útra terelni az emberek gondolatait, ezek az érzések éppen kimondható gondolatokká válnának bennük, már-már ellibenne nyelvük hegyéről az ítélet fekete varjúja, ám ekkor, voltaképpen ugyancsak csodamód, szétárad emlékezetükben a cse-csemő illata, az átható kamillaillat, ha látták a gyermeket, ha nem, és a bizonytalanság komor madara visszaűzetik a lélek mélyebb tartományába. Vass Anna Mária estére hozza is Arnótéknak a keresztelő ruhácskát, mert hogy a keresztanya ő lesz, az természetes. Rababár Özséb rózsaszín pántlikával érkezik. Angyalék több flaska pálinkákat hoznak ajándéka, a kert végéből ássák az üvegeket, még évekkkel ezelőtt rejtették el őket, nehezebb időkre tartogatva. Volfordné a gyermek dunnáját varrja meg, Istenék a dunnába való szerencsepénzt, patkót és vasszeget, Ördögék meg a keresztelő terítőjét hozzák el.

Félfelhős idő van, másnap a keresztelőn. Összegyűlt már a nép Arnót háza előtt. A férfiak koccintanak, krárogva isszák a pálinkát, aztán indul is a menet a cseri barátok klastroma felé, ahol a Félix nevű testvér várja a gyermeket a keresztvízzel. S éppen befordulnak a klastromba vezető girbe-görbe utcácskára, már látszik a romos, sokat nélkülözött épület, mögötte meg a barátok gyümölcsösének zöld tengere hullámszik, amikor Arnót szíve fölött felhő száll el. Elmosolyodik, hogy talántán egy angyal az. Mert vannak angyalok is. Ó de még mennyire hogy vannak! Nekiszállnak az ember homlokának, gondolatok lesznek belőlük, azok a gondolatok meg lejutnak a kezébe, könnyű ujjaiba költöznek, csakhogy azt tehessen a fával, amit ő akar tenni. Erre gondol mosolyogva a fafaragó, ám a következő pillanatban akkorát dobban a szíve, hogy a mellkasához kap, két könnyű tenyerét odatapasztja a bordacsontokra, ki ne ugorjon az a szív, jaj ki ne essen a testéből. S mint aki tudja, miért csinálja, hátrapillant. Ibrahim Galaburdi sétál utánuk, az örökké mosolygó rettegett szubasi kapitány. Rövid janicsárbotjával akkorákat üt a kerítésléceken, hogy görbe lábai elé, a felporzó földre tört orgonavirágok hullanak.

Arnótra a keresztelő után mégiscsak másképpen néznek az emberek. A fafaragó azt veszi észre, hogy ha nem is félnek, de mindenképpen tartanak tőle, peres ügyekben és vitás kérdésekben, mintha valami hatóság lenne, soha sem feledik kikérni a tanácsát, hogy aztán éppen az ellenkezőjét cselekedjék. Szomszédok és ismerősök haladnak el a háza előtt. Merev mosollyal üdvözlik, de nem állnak meg, szinte futnak tovább, ha meg mégis megtorpannak, a kerítéslécekre kapaszkodva, hadarva, a földre pislogva valami szerszámot vagy házi alkalmatosságot rendelnek Arnóttól. Általában előre fizetnek, de ha később, úgy az összeget alaposan megtoldják. És Arnót dolgozik. Könnyű kezei boldog madárkaként remegnek a fa húsa fölött, az öreg ember arca azonban mozdulatlan. Arnótné minden idejét a gyermek foglalja le. Az asszony megfiatalodik. Néha elszédül a kamillaillattól, úgy talál rájuk a fafaragó, hogy asszonya hunyt szemekkel hever a ház mögött, kezében meg a kicsi gügyög, boldogan, kamillaillatú felhőcskében.

Az alsóvárosi klostromban komoly munkálatok kezdődnek. Neszvald Tamás barát asztalosmester néhány hete érkezik, hogy új ülőhelyeket csináljon a templom számára. A pirosposztag arcú Kolozsvári Bertalan guardián gyakorlatra kéri a híveket, hogy mise közben ne fészkelődjenek annyit, s nem is azért, mert a padok recsegése elnyomja a ceremóniát végző atya szavait, hanem mert a fészkelődés a padok és ülőkék állagának nem tesz jót, lám csak, olyannyira nem, hogy máris javításra szorulnak, sőt, hovatovább némelyiket már javítani sem érdemes, tüzelésre maradnak. Az alsóvárosi hívek azonban ostoba, értetlen népség. Nem hallgatnak a szelíd kérésre. Vakaróznak, izegnek-mozognak a zsoltárok alatt, némelyek hintáztatják magukat, s mintegy a recsegéssel kísérik a zsoltárok ritmusát. Arnót Ignác a gyóntatócella összeállításával fizet Kamilla víz alá tartásáért. Munka közben gyakorlat látja Potári Félix testvért. A fiatal, komoly tekintetű barát leginkább elmélkedéssel tölti az időt. Kiül a klostrom elé a fénybe, vagy éppen a felhős ég alá, olykor még a szemerkélő felhővíz sem zavarja, s átszellemült arccal, hunyt szemekkel társalog Istennel, mely társalgás ajkainak folyamatos mozgásából is látszik. Arnót néhányszor odaül a barát mellé. Zavartan vár, próbálja ölének fogságába rejteni könnyű ujjait. Torkát köszörüli. Félix testvér azonban csak egyszer néz Arnóra. Előtte köhint néhányat, s akkor a fadaragó újra megérzi a barátot körbelengő kivételesen finom pálinkaillatot. Potári Félix testvér fátyolos szemekkel bámul Arnót arcába.

- Egyszer beszélni fogunk mindenről, testvérem - mondja, s könnyű csuklását belerejti arca elé rebbenő tenyerébe.

Kamilla megnő, mint ahogy bárki más kislány megnő a környéken. Súlyosabb kór meg nem támadja, meghűléseiből nem lesz lázas hallucináció, gonosz hidegrázás, lidérc a szívet nem leheli össze. Kamilla azonban, bármily nagy is az ígéret, nem lesz szép, ahogyan a szépségen testi harmóniát, a lélek boldogságát, csinoságot és kellemet értünk. Így nem, semmiképpen. A lányka fehér bőrén piros kelések fakadnak. Karjai és lábai vékonyak, akár a gyöngye faágacsok. A hasa kissé puffadt, a szemén pedig olyan távoli szomorúság szirmozik, amely a fukar kézzel mért földi szépségből még inkább levonja a maga portióját. Ezért-e, nem ezért, a többi lánykák és fiúkák idegenkednek tőle. S az alsóvárosiak se neheztelnek a gyerekeikre ezért. Éppen ellenkezőleg. Megkönnyebbülve figyelik, hogy a kölykök érzése hasonló, mint az övék. Ezért-e, nem ezért, de a lányka mind idegenebbül mozog a világban. Mint aki máris készen áll valami nagy nyomorúságra és bajra. Összeszorított, vértelen ajkai közül csak ritkán hussan ki a szó kismadara. Kamilla barátai bolondos gyerekek lesznek. Akad belőlük egynéhány Alsóvárosban is. Némelyik a nyálát csorgatja, egy másik éjjel és nappal ránkátózik, mintha az ördög költözött volna kicsi testébe. Van olyan fiúka is, aki látszatra tökéletesen egészségesnek tűnik, ám ha a neve után érdeklődsz, s csak makog, mint a majmocsok, miközben tekintetét előlonti a bolondság zavaros félhomálya. Ezek a kis bolondosok csapatba verődve követik a Kamillát. Nagy darab, bamba tekintetű fiúk, szőrös állú lánykák mennek a lány nyomában, ahogy a hadvezért követi a hadserege. Együtt játszanak a Csöpörke partján, pántlikát kötnek hasas kecskebékákra, szitakötőket és felhőket számolnak nyári délelőttökön, ha meg januári fagy megdermeszti a tavacska vizét, lékeket fúrnak a jégbe. De ha Kamilla az utca végében meglát egy szekeret, feled mindent, játszótársakat, szomorúságot, s rögvést odaszalad, s tágranyílt szemekkel bámul a bakon ülőre. Az meg visszanez, talán bosszús is, mert menne, sietne tovább, hanem ekkor nagy lélegzetet vesz, és rögvést megérzi a lányka illatát. Máskor meg a Tisza parti füzesekben hallgatózik a kislány. Madár sír valahol. Tú, tú, sírja az a madár, és a gyereklány teste rázkódik, szemtükrére könny gyűl, de el nem csorran.

Arnót Ignác persze szépséges teremtménynek akarja látni Kamillát, ám ha őszinte lenne, mint ahogy nem lehet az, bevallaná magának, hogy többet gondol a gyermek szépségére, mintsem elbámulná azt. Kamilla gyakran üldögél az udvar fényfűrösztötte szegletében, miközben elnézi, hogyan dolgozik az apja. Mint a kövér hópelyhek, úgy röpkednek a faforgácsok Arnót homloka körül és ilyenkor furcsa emlékek törnek föl a lányka a szívéből.

- Tutú, tutú - hallja a távolból a madárhangot. Mintha őt hívná, őt keresné ez a madárhang. Jaj, és a kislány szeretne fölugrani, szeretne szállni, ahogy a madarak szállnak az égen, de mindegyre érzi a föld borzasztó súlyát. Szertelen álmaiban, csapongó képzelgéseiben olykor végigzörög egy különös szekér. Nagy könnyecsepp kéklik a ponyváján. Ilyen nagy könnyecsepp nincs is több a világon! És vajon mit jelent az, hogy férfiakat is lát a megpihenő szekér mellett üldögélni? Öten vannak ezek a férfiak! És olyan különös a tekintetük! Most egy fekete arcú férfi hajol fölé. Most meg egy csavart szakállú pajeszos, megcsillan szájában az aranyfog. Szürke arcú ember bámul rá aztán, majd egy sebhelyes, fekete homlok emelkedik fölé, végül pedig egy kíváncsi, kutakvó szempár melegét érzi, mely elégedetlen, dühös arcból sugárzik rá. A szekér megpihen, és halad tovább. És felsír újra a madár, tú, tú, tutu, tutu. Kamilla az álmait titokban tartja a szülei előtt. Titkot sejt, mely titok csak erősödik, ha megpillantja magán az apja szórakozott, szomorú tekintetét. S ha a két szempár sugara egy pillanatra egymásba illeszkedik, és Arnót Ignác máris zavartan rántja el a fejét. Anyjának az érintéseiből is túl sok meleg és aggodalom sugárzik. Aztán egy napon Arnót Ignác megfaragja a kislány arcát. A különleges faanyagért, melynek a nevét, sem pedig a fajtáját nem tudja, rengeteg pénzt fizet az örmény kereskedőknek. Amikor Kamilla meglátja faarcú mását, nem szól, csak lehajtja a fejét. Ujjbegye egy frissen fakadt kelésre téved a nyakán, azt dörzsölgeti szórakozottan, mígnem vékony csíkban meg nem indul a vére. Zümmög egy darázs, mintha távoli ének lenne. A műhely deszkafalai között éles csíkokban tör be a fény, a levegőben fényes por szitál. Kamilla úgy megy ki a helységből, hogy az ajtót nyitva hagyja maga után. A fafaragó zavartan hunyorog. Egy faláda mélyére süllyeszti a fejet, ám néhány nap múltán, amikor az asszony és a lány a piacra mennek, mégis előveszi. S amikor a Fakamilla arcán fakönnyeket fedez föl, melyeket nem ő faragott, megérti, hogy ezúttal nemcsak pontosan, de igaz módon is dolgozott. Arnót hátracsapja busa fejét, s úgy nevet, mint aki a halált neveti ki. Aznap már nem farag több fát, s bár nem szokása, alaposan leszopja magát. Kamilla tehát nem szép. Ám mégis van egy tulajdonsága, amely, kárpótolja valamennyi hiányosságért. Kamilla felzaklató és megbolondító kamillaillatot áraszt. Illatát a szél némelykor a szegedi vár udvaráig fújdogálja. Ottan bent szétlehelgeti, a sötét szegletekbe is betereli, hogy aztán a janicsárok, maguk se értve hirtelen támadt jókedvük okát, nevetgélni és viccelődni kezdenek. Csak Ibrahim Galaburdi rettegett janicsár kapitány áll mozdulatlanul, hátát a fegyverraktár vaspántos ajtajának vetve. Habár ő is mosolyog, ahogy szokta. Azonban aki közelebb lép hozzá, jól láthatja, hogy a szubasi kapitány homlokán súlyos izzadságcseppek fénylenek, és a keze úgy remeg, mintha beteg lenne a szíve.

Ugy is van az mármost, hogy mindazon hatalmak, akik a világ kizárólagos igazgatására törnek, bizonyos elnézéssel viseltetnek a szegénység alázatos hirdetőivel szemben. Lám, a pogány Róma is bölcsen behódol Krisztus tanainak. Akkor hát miért ne túrné Szent Ferenc egyszerű gyermekeit a félhold birodalma. S ha a keresztény utazó valahol a sztambuli utcák szemfárasztó forgatagában megpillant egy mevlevi dervist, ki talán már órák óta kering és táncol, hát talán neki sem az jut az eszébe, mint ahogy az

pedig természetes lenne, hogy tudniillik a tánc az ördög műve, hanem éppen ellenkezőleg, arra gondol a keresztény utazó, hogy Mohamed fiai között is akadnak olyan jobb sorsra érdemes lelkek, akik megvetik a világi dicsőség mulandó ékszereit, s a lemondásban, a szegénységben és az alázatban keresik az élet értelmét. Szent Ferenc egyszerű követivel kapcsolatban Szeged város bölcs és igazságos kádija is osztja e nézetet. Mohamed dicsőségére a Szent Erzsébet templomból ugyan mecset lesz, hová a keresztény Bajmok Endre és a rác Antonov Pekics éppúgy szállítja a gyerekláb vastagságú gertyákat, mint a török Ali Ekbaran. Viszont szent hely megilleti a helybeli hitetleneket is. A franciskánus szerzetesek hosszú évek nélkülözése után 1645-ben vakolhatják először be a klostrom megrepedezett, omladozó falait, melyeken által akkor már betűz a Napsugár, s beömlik a hólé, s olykor madarak tévednek a helységekbe, hol a penész zöld rózsái valóságos virágos kertekként tenyésznek a falakon. A szegedi kádi bőkezű, és bölcs, mint a felhő, mely olyasmi réteket öntöz, melyek nemcsak elfogadnak, de adnak is. Tudja, hogy a vakoltatási engedély kiírása személyesen neki is, hovatovább a bírodalmának is a hasznára válik. Az alsóvárosi ferences kertekben ritka, gyógyerejű növények nyílnak. Szépségük és hasznosságuk egymással vetekszik. Gondosan ápolat szilva és almafák lomboznának ottan gyümölcsök húsától terhesen, s a méregerős paprikalé nemcsak az alsóvárosi magyar földtúrót, de a palánki janicsárt is kigyógyítja a hideg-lelésből. Kádik jönnek és mennek, de a klostrom áll, és mert teheti, teszi a dolgát. A cseri barátok miséznek, gyóntatnak, ha arra van szükség, gyógyítanak, máskor meg ott ülnek a haldoklók mellett, fogják a remegő kezeket, letörlik a hideg homlokokról a halál izzadságyöngyeit, s halk imákban kéri az Isten, hogy fogadja be égi tartományába az útra kész lelket. Arnót Ignác is többféle munkákat vállal a barátoknak. Nekik valahogy szívesebben dolgozik, mint az alsóvárosiaknak, pedig a barátok nem igen fizetnek. Ugyan miből fizetnének?! S ha Arnót olykor megáll a klostrom előtt, s zavartan rugdos forró nyári port vagy januári havat, hát Potári Félix testvér most már belekarol a fafaragó karjába, s finoman a barátok kertjébe vonja. Sokáig sétálnak a szilvafák és barackosok között, beszívják a gyógyító vadvirágok illatát, hozzáérnek a hóporos, zúzmaras ágakhoz, földről szedik az elhullott szilvát, s eszegetik, elbámulják az első rügyeket, az elpergő őszi leveleket. A barát a fákról és a fák húsáról kérdezzeti Arnót. A fafaragó pedig azt érzi, mindez egyáltalán nem érdekes, mert a barátot nem a fafaragó munkája, sem pedig munkájának értelme érdekli, hanem inkább az ő, vagyis tehát Arnót élete, mely titokzatosnak és érthetetlennek tetszik. Hiszen tele van megmagyarázhatatlan eseményekkel. Ilyen például hosszú vándorlásuk ide, Szegedre, továbbá gyermekáldásuk körülményei, nem kevésbé az alsóvárosiak viselkedése, melyben most oly erős tartózkodás és óvatosság munkál, amit, lám, a barát is kénytelen volt az eszébe venni, s óvatos vizsgálat tárgyává tenni. Egy ilyen séta alkalmával a barát egyszerre megáll, kezét a homlokához emeli, s fojtott hangon arról kezd beszélni, hogy a gonoszról soha nem fogjuk megtudni, milyen. Aki a gonoszra kíváncsi, úgy hal meg, mint egy kikeletlen lepkebáb. Volt, de soha nem látott fényt, volt, mégsem érzett soha szellőt, és nem érzett illatot sem. Gombostúnyi esély sincsen a gonosz megismerésére, mert az Ördög lényege nem a megismerés lehetőségében, hanem ellenkezőleg, annak hiábavalóságában van. Ellenben Isten megadta nekünk megismerésének a kulcsát, és ez a kulcs a szeretet. A gonosz nem ad semmit, csak ígér. Minden pillanata a teljesíthetetlen ígéretek jegyében telik, s a gyenge és nyomorúságos ember elszédül az ígéretek sokságától, s ha utána kap valamely dolognak, és sikerül is azt megragadnia, örömet és kielégülést nem nyerhet, újabb és újabb ígéretek zaklatják a lelkét, mert nem azt érzi

fontosnak, hogy valami beteljen, hanem hogy folytatódjék. Beszél a barát, vékony arcát megkeményíti a figyelem, tekintetének parazsa ide-odarebben, néha megállapodik a fafaragó arcán. Szavait a barát gyorsan felrebbenő, és ugyancsak gyorsan elnyugvó mozdulatokkal kíséri. Karja felemelkedik, ujjai ott táncolnak a másik váll fölött, hozzáérnek a fafaragó füléhez, kócos hajához és nyakának bőréhez, amitől a másik rendre úgy rezzen össze, mint amikor valami csúfságon kapják az embert. A fafaragót viszolygás foglya el, s lépne máris oldalra, távolodna a baráttól, de közben beletekint véreres, fátyolos tekintetébe, s viszolygása erőtlenséggé vált. Így telik az idő. A barát egyre többet beszél a gonoszról, ám Arnót mégsem tudja magát elszánni, hogy elmondja az ő történetét, elmondja, hogy egyszer ő is megfaragta az Ördögöt. Hanem egy napon újfent rendkívüli esemény történik. Mert ahogy haladnak mind beljebb a gyümölcsös nyári sűrűjében, hiszen nyár van ezen az Arnót számára oly fontosá váló napon, forró és kíméletlen aszály, az 1680-a esztendő nyara, és a fafaragó újra csak a barátot hallgatja, egyszerre távoli csendülést hall, mint amikor megreped az ég, mint amikor egy harang magától kondul, mert olyan veszélyt érez, ami a föld porán taposva nem látható. Megáll a fafaragó. Arcát az ég felé emeli. Könnyű ujjai erőtlenül csüngnek a teste mellett. Aztán a barátra pillant. És közben érzi, hogy a bokáját körbefonja valami rossz hideg, s lassan, a pap szavainak ritmusával kúszni kezd felfelé, mintha megfagyna a lábszára, a térdé és erős combja, mintha máris derékig állna a halál hidegében. Egyszerre a barát elhallgat. Tekintete körbetapogatja Arnót megkövült arcát. Vértelen ajkai összeszorulnak, s orrának tövében, éppen a barna szemölcs mellett rángatózni kezd egy idegszál. Egészen úgy tetszik, mintha mosolyogna. Pedig nem mosoly ez, hanem erős, mindenre elszánt figyelem. A barát felemeli a karjait, s két oldalról megragadja az öreg fafaragó kócos fürtjeit. Egészen közel vonja a maga arcához a másikat. Arnót megérzi az édes pálinka illatot.

- A gonosz van itt, Arnót mester - mondja halkan a barát.

Egyszerre kezdenek szaladni. S bár a barát jóval fiatalabb, mégis Arnót ér hamarabb házának kapujához, amit aztán olyan erővel vág ki, hogy a kapu rögvést félbeszakad. A fafaragó nem törődik most ezzel, megvadult bikaként csörtet be az udvarba, és nem, jaj nem hiába teszi. Az udvar közepén ott ül és vigyorog a soproni néma Ördög. Visszajött az Ördög! Teremtő jó Isten! És ekkor Arnót megtorpan, udvarának porát felkavarva visszahőköl, mert látja, hogy az Ördög karjai az ájult Kamilla élettelen testét fonják körbe. S tán még ringatják is, óvatosan hintáztatják, mert a lányka feje előre s visszamozdul, s tekintetének fennakadt vakfehére hol az ég, hol meg a föld felé fordul. Arnótné meg a házfalnak dőlve zokog, körömmel kaparja a falat, láthatóan nincs eszénél. Végre a barát is beér a fafaragó udvarába. Elszántan, habár megbillenve lép Arnót elé, imádkozik, deák és magyar szavakat szór az Ördög felé, veti a keresztet, szentek neveit sorolja, némelyikét kétszer is elmondja, aztán egyszerre megtorpan, karjai erőtlenül hullnak a teste mellé. Arca elnyúlik. Csönd lesz. Telt nyári csönd ereszkedik föléjük, mint egy üvegházban. De ekkor Arnót megrázza a fejét, fölhorkant és elindul portájának végébe. Megáll a fekete fáscka előtt, melynek magjait egy mutatónyostól kapta sok évvel ezelőtt. Egyetlen mozdulattal, gyökerestül tépi ki a földből. Rohan is vissza. És Arnót Ignác, öreg fafaragó mester ezzel a fekete fával veri halálra a soproni néma Ördögöt, akit pedig ő maga faragott, és aki most el akarja rabolni a lányát. Jajgat és ordít az Ördög. Kamillát a porba ejti, védi az arcát, fejét, de mindhiába. Hatalmasakat üt Arnót, s minden csapást iszonyú ordítással kísér. A barát térdrehullva imádkozik. Minden egyes ütésnél vér szökell szerte az udvaron. Véres lesz a barát arca

és csuhája, véres lesz a földön heverő Kamilla, Arnót arcát is vér borítja, véres lesz az udvar, tán még az ég is. Fertály óra múlva a soproni néma Ördögből néhány tört vesző, meghasadt fadarab marad. A barát csak néz, mozdulni még mindig képtelen. Érti, hogy az arca véres. Iszonyodik. Arnót a gyermeke fölött liheg. Kamilla még hunyt szemekkel elmosolyodik, aztán álmosan fölpillant. Hiszen mintha szép is lenne most. Kilenc éves, szösze kislány. Elmosolyodik újra, s beszélni kezd.

– Álmodtam, apácskám. Álomba szélkiáltó madár sirt. Álmom egy kékkönyves szekérre kéredzkedett, s úgy utazott az időben, mintha ember lehetne. Lesz-e az álomból ember, apácskám? Azon a szekéren öten voltak, öt különös férfi, apácskám, és ezek öten mind a gyermeküknek szólítottak. Sirtak ezek az emberek, apácskám. És sirt a szélkiáltó madár is, apácskám.

Arnót sokáig nem válaszol. Aztán felemeli a gyermeket.

– Talán, Kamilla – suttogja –, talán lehet az álomból ember is.

Potári Félix testvér még aznap éjjel a következőket jegyzi be a klastrom évkönyvébe:

„Láttam, Uram a gonoszt, és megtudtam, milyen. Ember formája volt, fából faragták, mégis vértett. És az a vér még mindig itt fáj és éget az arcomon, mintha engem is megütöttek volna. Ó, Uram, és te tudod, hogy jónak és gonosznak egyként otthona lehet a gyenge emberi test. De nem akárhogyan, Uram, te jól tudod ezt is. Mert a gonosz mindenütt otthon érzi magát, és ha űzik, az sem zavarja, ha gyűlölik, attól is gyászos boldogság tölti el, és ha szeretik, mit sem törődik e szeretettel, csak a tévelygés lángját leheli újra és újra rút, kénes pofájával. De nem is ezt akarom mondani neked, Uram. Mióta semmi életem neked ajánlottam, te tudod, miért is titkolódnék, hogy róla, a gonoszról tünődöm, szerencsétlen és hiábavaló gondolatok töltik be a lelke évek óta, és te nem segítettél nekem. Te tudod, Uram, miért nem tetted. Arra gondolok én, hogy nem volt örökké a Gonosz, mint Te. Ó és nem bukott angyal, ahogy szerzőink, okos és érzékeny tudoraink okítják századok óta. Én ma megbizonyosodtam, Uram. A gonoszt mi teremtettük, Uram. Mi alkottuk meg az Ördögöt, mi emberek, gyarló és szörnyű kicsi lények, és mi teremtjük újra és újra, tudva és tudatlanul, és ha Te a saját képmásodra formáltad az embert, hát nem tudok mást mondani, hogy mi sem cselekszünk másképpen, mert mi is a saját képünkre formáljuk újra és újra az Ördögöt, aki éppen ezért hasonlít... hasonlít...”

És ennél a mondatnál, gondolatainak határtalan merészségétől csuklani kezd Potári Félix testvér, s a lúdtoll peregre hull remegő ujjai közül a földre. Üveges szemekkel bámulja a girbe-gurba sorokat. Hangtalan mozognak az ajkai. A lapot az évkönyvből kitépi. Aztán addig motoz maga mellett, míg nem a kezében érzi a pálinkás flaska megnyugtató hűvösét. Kortyol a maga főzte italból, s lassan megnyugszik felzaklatott lelke, s a testében jótékony meleg árad szét. A gyertya lángját elfújja. Aztán sokáig bámul a sötétbe, s hallja, hogy nem messze, az alsóvárosi porták valamelyikében lelkesen kukorékol egy kakas, pedig még csak most kezdődött az éjszaka.

Az Ördög elpusztítása után újabb változás következik be a fafaragó és az alsóvárosiak kapcsolatában. Arnót azt veszi észre, hogy fogynak a megrendelések. Mind ritkábban kérik, hogy faragjon bababölcst, gombos és fűszeres dobozkákat, házi feszületet. Ellenben kedvesek és figyelmesek lesznek vele az emberek. Most már megállnak a háza előtt. Hosszan elbeszélgetnek vele időjárásról, termésről. Dicsérik a munkáját, és soha nem kérik ki a tanácsát. És mindig a szemébe bámulnak a beszélgetés közben. Olykor pálinkázni, máskor meg családi mulatságra hívják. Arnót meg csak zavar-

tan néz, vakargatja dús üstökét, s munkátlanul ténfereg az udvarában. Nem tudja, hogy szerte Alsóvárosban most kezdik használni mindazt a rengeteg dolgot, amit ez idáig faragott. Most fektetik az ő bölcsőjébe a minap érkezett csecsszopó embert, most merítik az ő fakanalát hallesbe, most akasztják a falra az ő házi feszületét. Nem tudja ezt Arnót, csak a hirtelen támadt szívélyességet érzi, mely nyilvánvalóan összefügg az Ördög elpusztításával. És mert munkája nincsen, egyre inségesebb napok jönnek, s lassan már-már éheznek. S ha olykor nincs más, csak hagyma és fekete kenyér, hát az öreg házaspár szóltanul falatozik, s közben mélyre szívják gyereklányuk, Kamilla illatát.

Bizony Ibrahim Galaburdi janicsár parancsnok is ezt az illatot érzi meg, amikor a lány egy hideg téli délelőttön, egészen pontosan Veronika napján elhalad előtte. Ibrahim Galaburdi türelmes ember. Ama keresztelő óta tudja, amikor néhány rongyos magyart látott a cseri barátok klastroma felé haladni, nos hát azóta tudja, hogy abból az édes kamillafelhőből, mely a magyarokkal együtt haladt, ő fogja először kitépni a kamillavirágot. Veronika napja van, és az 1685-ös esztendő számláltatik. Kamilla éppen akácmézet vinne a didergő palánki piacról, hol néhány szegény rác és rongyokba csavart dervis fagyoskodik csak. A lány még önkéntelenül utánanéző egy valóságértlenül szép arcú férfinak, akiről nem lehet eldönteni, mely Istennek imádkozik, ha imádkozik egyáltalán, s akinek az öltözéke nem utal származásra, sem pedig foglalkozásra. Bezdánka Jozef ez a férfi, és a foglalkozása világkém. A férfi ezen a hideg téli napon érkezik Szegedre, s még visszamosolyog Kamillára, s úgy tesz, mintha nem látná a lány nyomában haladó baljóslo felleget. De Ibrahim Galaburdi janicsár katona már ott is áll Kamilla előtt, és nagyokat szippant a hideg téli légből. Kígyó dermeszti így meg a kismadarat. A lány annyira megrémül, hogy le sem meri sütni a szemét. Felesleges is lenne. Csak néz Kamilla, bámul Ibrahim Galaburdi tekintetének mélységes kútjába, és érzi, hogy elhagyja minden ereje. A férfi a mézesfazekat a lány kezéből kiveszi és a fagyott földre lehelyezi. Aztán megfogja a csuklóját és úgy vonja maga után, mint ahogy gyöngö álatot húznak a vesztőhelyre. A mézért Kamilla utóbb visszatámolyog, mindhiába. Az már Bezdánka Jozef asztalán díszeleg. Akinek van értése hozzá, tudja a mézet is meséltetni. Bezdánka Jozef a mézescsupor aranyló fényében figyeli, mi történik Kamillával. Látja a világkém, hogy a lány halálra váltan engedi el magát Galaburdi szorításában, csak a foga kocódik. A paplanosok utcájában egy edirnei török, bizonyos Osman Krivdascha kicsiny, fehér falú házáig mennek. A kaput Galaburdi nem veri meg, vállat löki be. Bent a házban meleg van, tollpihe szálldos, frissen mosott vászon illata terjeng. Krivdascha olyan paplanokkal kereskedik, melyekben csupasz testtel is boldogságról álmodik az ember. Legalábbis ezt hirdeti áruiról a paplanos. Ibrahim Galaburdi ráemeli tekintetét a paplanosra.

- Allah behavazta a földet - mondja.
- Krivdascha ki se veszi szájából a tút.
- De a hóban is gondoskodott virágszárlól, Ibrahim?
- Allah nem csak bölcs, de bőkezű is, Krivdashca.
- De csak azzal, aki érdemes rá, Ibrahim.

Ibrahim Galaburdi vakítóan fehér libatoll halomra tolja a lányt. Krivdascha nézi őket, a vastag tű meg-megbillig kövér ajkai között, orrlíkai kitágulnak. A tút kiveszi a szájából. Egyszerre elkiáltja magát. Hangos és erőszakos kiáltás, egyáltalán nem illik egy ilyen öreg, fehér szakállú emberhez, mint amilyen Krivdascha. Vár egy kicsit, aztán a tút a párnába szúrja, majd maga mellett kezd el motozni. A rongyok közül egy

flaska kerül elő, s hogy nem víz a tartalma, az bizony rögvést kitetszik. Krivdascha alaposan meghúzza az üveget. A borital kétoldalt a nyakáig csurog, s összevérzi fehér szakállát.

- Elbújt a lelked, Krivdascha? - kérdezi Ibrahim Galaburdi, szubasi kapitány. A paplanos szórakozottan bólint.

- Az én lelkem tegnap úgy elbújt, hogy azóta se talált elő. Most is csak biztonságképpen kiáltottam, elő ne jöjjön véletlenül.

Mohamed fiainak tilos bort inni. És mégis isszák, mert a tilalmak nem arra valók, hogy betartsák őket, hanem arra, hogy tudjon róluk az ember. Hogy mikor rossz és helytelen, amit tesz az ember, s mikor nem az. Azért kiáltott Krivdascha is, hogy a lelke elbújhasson a bor elől. Micsoda butaság ez! Hát elbújhat-e lélek és bor egymás elől, amikor oly hasonló a természetük?! Ibrahim Kopatánál, a török nevű görögnél a csapszékben lehet bort inni. Tudja ezt mindenki. Tudják a papok is, de még Achmet pasa is tudja, mégse szólnak. A közjanicsárok isznak leginkább, némán a sarokba húzódva, s csak a szemük villanásával jelzik a kövér Kopatának, hogy üres a kupájuk, hogy innának még. Még a botos, felügyelő janicsárok is le vannak fizetve, ami egyáltalán nem jelenti azt, hogy ebben a világban nagyobb és elterjedtebb lenne a megalkuvás, mint ott, ahol Krisztus törvényei szerint kellene élnie az embereknek. Azt lehet inkább mondani, hogy van a törvény és van a realitás, s a kettő relációjában halad az élet, bölcs egyensúlyt tartva vágyak és lehetőségek vonzásában. Néha azonban felborul a bölcs egyensúly. Amikor tavaly, a Ramazán hónap első napján felfénylett végre az újhold, s kezdetét vette a napi böjt, Ibrahim Galaburdi kutyarészeg törököket talált, Zaza Jeremieket tabáni csapszéke előtt. Fetrengtek a sárban, mint a kutyák. Zaza Jeremieket, aki éppúgy lehetett cigány, mint magyar, török vagy bosnyák, s akinek a származása éppolyan bizonytalan volt, mint borának minősége, szóval Zaza Jeremieket előbb csak pénzbüntetésre ítélték. Aztán a kádi súlyosbított az ítéleten. Zaza Jeremiekek csupasz testtel egy számárra kellett ülnie, kifordulva, a számár farkába kapaszkodva, így hurcolták fél napon át végig a Palánkban. Majd a kádi a fürdő tövében megbotoztatta. Azt mondják, akik látták, hogy Zaza Jeremieket nem is a botütésekbe, hanem a szegyenbe pusztult bele, hogy mezítelenül látták az emberek. No de ez elmúlt. Zaza Jeremieket megérdemelte a sorsát. Fölborította a mértéket. Ibrahim Kopata soha nem borítja föl a mértéket. És Krivdascha, a paplanos sem borítja fel a mértéket. Napi egy flaska bort iszik, ritkán kettőt. Őt még nem látták támolyogni, zavaros szemekkel handabandázni, elborult, részeg elmével istentelenségeket mondani. No hiszen, nem is fogják. A paplanos újra megtörlí a szakállát, s közben a vacogó lányra pillant.

- Illata igen kellemes - bólint és varr tovább.

Aztán hirtelen újra fölpillant.

- Paradicsomi illat ez, Ibrahim!

Ibrahim Galaburdi a paplanosra mosolyog. Egészen gyermeki, már-már ártatlan mosoly ez. Aztán mintha árnyék szürkéje futna át a homlokán. Megragadja és felrántja, majd a belső szobába terelve újra egy paplanhalomra szorítja és gyors mozdulattal a hasára hengeríti a hangosan vacogó Kamillát. Kabátját lehúzkodja. Ruháját megtépi. Gyors és szakavatott mozdulatok ezek, fájdalmat nem okoznak, mintha csak álmodna az ember. Kamilla liheg bele a paplanba. Galaburdi az egyik kezével a lányka tarkóját leszorítja, másikkal a gyöngye has alá nyúl, s kissé emel a réműlettől megdermedt altesten olyképpen, hogy a lemeztelenített tompor két fele egymástól elválva felvillantsa mind a rózsaszín gyűrűsizmokat, mind pedig a vulva csenevész, vörös-

szőke bozótját. Ibrahim Galaburdi kimondja Mohamed drága, ezerszer is szent nevét. Hiszen a Szent Ember is mennyit áldozott ama gyönyörűséges oltáron, amely csakis a női, illetve a férfitest helyes konstellációjából jöhet létre. Galaburdi ezt persze nem egészen így gondolja, csak gondolatának értelme hasonló. Váratlanul eszébe jut az is, hogy néhány éve egy zsúfolt karavánszerájban hallott két veszekedő zárandokot, akik azon vitáztak a mélységes bolgár éjszakában, vajon hány kedvese volt Mohamednek. Akkor annyira felhevítette a véréte ez a vita, hogy a karavánszerájban megkereste egy hirtelen felvillanó s máris elhunyo szempár gazdáját, és kedvét töltötte rajta. Mintha egy gyermekkel szerelmeskedett volna. S közben mellette vadul sustorogtak a drinápolyiak a szeretők számáról.

- Mint égen a csillag, Mustafa!
- Nem, nem Juszuf! Tévedsz! Mint tengerben a hal!
- Hóban a pehely, Mustafa!
- Akkor inkább, mint szemben a könnycsepp, Juszuf!

És Ibrahim Galaburdi szubasi kapitány elmosolyodik ezen a szánnivaló szellemi torkosságon. Ő hiszen sohasem a mennyiség a fontos! Ez a vacogó lány is a tenyere alatt, mennyiségre ez is mit mutat?! Szánnivaló eredményt mutat. Csúnyácska, szürke veréb. Nincs rajta hús semmi, ami játszani tudna, ami növelné a férfiember kedvét. Hanem az illata! Az illata örület! Az illata téboly! Összeszorított két ujjára habot csorgat a férfi, s a nyálat Kamilla alfélén óvatosan végig keni. Addig nézi a pukkogó nyálbuborékokat, míg nem szűk lesz rajta a bugyogó. Hogy biztos legyen a dolgában, mutató ujját behajlítja, és lassú, körkörös mozdulattal a lány tomporába dugja. Aztán körülmenyesen szaglászik. Igen, éppen úgy áll a dolog, ahogy sejtette. Még a lányka ülepének nyílása is kamillaillat lehelget. Akkor Galaburdi két ujját újra összeszorítja, a lány vulvájára helyezi őket és rekedt félszavakkal, hibás nyelven, törököt a magyarral keverve mondja el Gül Baba történetét. Kamilla hallgat és reszketve ámul. Hovatovább, a helyzethez voltaképpen nem illően, egy kósza libapihe is csiklandozza ritkaszóvésű szemöldökét. Mindeközben Galaburdi kedvtelve, ábrándozva mesél. Ujjait néha elvonja a lány vulvájáról, de csak hogy forró lélegzetével közelítsen a rózsálló, föl-föllüktető, magából kifordulni kész húshoz. Látja már Galaburdi, olyan a testnyílás, mintha különválna ettől a vézna kis testtől. Mint a vérbe borult kagyló! Minél több a szó, annál kevesebb Kamilla testében a félelem. És a lány egyszerre úgy érzi, nem képes tovább a török simogatását elviselni.

- Igen - mondja halkán és lehunyja a szemét.

Ibrahim Galaburdi elhallgat. Homloka gyöngybe borulva, most már remeg, vonaglik ő is.

- Hogy mondtad? - zihálja rossz magyarsággal.
- Igen - sottogja Kamilla újra. - Igen, igen, igen.

Ibrahim Galaburdi a bugyogója zsinórját megoldja, szekszamontáját kézbe veszi, vérbeborult szemekkel elbámulja, bólint is, majd egyetlen mozdulattal úgy dő a tompondombok találkozásába, hogy a borzasztó hímtag tövig szalad Kamilla rózsálló, meleg húsába. A lány nem jaidul fel. Meg sem mozdul. Csak szeme akad fönn, csak a pillantása hal meg, csak a szemtükrén török ezer darabra a téli nap fénye. És nyomban elered az orra vére. Ibrahim Galaburdi persze nem látja a vért. Szuszog, nagyokat sóhajt a lány fölött, izeg és mozog, helyezkedik és finomkodik, és most már feledi Mohamedet, feledi Gül babát. És amikor elkészül, akkorát ordít, hogy a tollnak szánt libatoll felrebben, és sokáig szital, mintha hó lenne.

- Eridj haza - mondja később Krivdascha a véres tollak közt kuporgó lánynak. Máshol nem is vérzik Kamilla, csak az orrán által. Tétován feláll, s úgy megy ki a házból, mint aki egy álomból lép a hideg, téli ég alá. Többé nem csilingel. Akácmézért és vadfűért piacra nem jár. A felhők alakja sem érdekeli. A bolond gyerekeket elkerüli, s mégis utána járnának, csalánnal, rózsagallyal kergeti őket. Attól fogva, ha egy férfi közelhajol hozzá, elered az orra vére. Csak a kamillaillat marad vele. És mintha valaki összesírta volna az arcát. Egy könnycsepp ott marad az arcán, akárha drágakő lenne.

A kékkönnyes szekér néhány nap múlva újra végigzörög Szeged hepe-hupás útjain. Útját nem állja senki. Végighalad a szekér a Palánk városrészén éppúgy, mint a Tabánon, néhányan látják a behavazott algyői földúton, mások Tápé zúzmarás határában bámulnak utána, de Felsővárosban és Alsóvárosban is feltűnik néhány percre, úgy jár körbe-körbe az utcákon, mintha figyelmeztetni akarná az ittenieket, hogy még mindig van, hogy ne feledkezzenek meg róla, s ha most hosszabb maradásra nem is adatott meg az alkalom, lesz még multság, lesz még könnyes mutatványoskodás. Csak egyhelyütt időzik hosszabban a könnymutatványosok szekere. A Szent Dömötör utcában, egy Krivdascha nevű paplanos háza előtt. Aztán innen is továbbhalad. És ki-zörög a városból. És itt, a teledi halmok környékén az öt könnymutatványosból a legügyetlenebb, Franjo Mendebaba szelíden megkéri társát, Aaron Blummot, hogy most ő szeretne mesélni, és ha lehet, Aaron Blumm most ne szóljon közbe, mert más is szeret mesélni, nem csak Aaron Blumm, mire a zsidó férfiú sértődötten vonogatja vállát. Franjo Mendebaba nagyokat fújtat, elbeszéléshez készülődik. S miközben Aaron Blumm sértődötten a szekér mélyébe fúrja magát, alaposan megtaszítja a bakon üldögélő Fekete Pétert, a tűzszerszámát vizsgálató Zorán Vukovics oldalába is belekőnyököl, nemkülönben megböki Goran Dalmatinac fejét. Franjo Mendebaba pedig beszélni kezd. Ezt a mesét hallotta Kamilla Ibrahim Galaburditól.

- A Rózsák atya - bólint Franjo Mendebaba komolyan. - Gül baba ólomtetejű kupola alatt fekszik eltemetve Budán. Sirján sarga és vörös rózsák nyílnak, és a rózsák...ö...Gül Baba koporsóját tavaszi zöld posztó borítja, s boldog fején a bektársi derisrend koronája csillog...ö...Gül baba mosolyog is álmában... és, és az arcán ott maradt egy könnycsepp is...ö... mely a halála pillanatában hullott ki szemtükrének távából. Abban a könnycseppben ott a halál neve, és ott az élet neve...Gül baba története pedig az volt, hogy...ö...Szóval Gül baba nem is Gül baba volt, hanem...

És ekkor mélységes csönd lesz a szekérben.

Franjo Mendebaba gyanúsán nagyokat pislog.

- Elfelejtettem - suttogja végül. - Elfelejtettem Gül baba meséjét.

Aaron Blumm persze tudná a mesét, de nem segít. Mert most nem szabad segíteni. Megvonja a vállát és a nyaka közé húzza fejét. És tudja a másik két könnymutatványos is, hogy nem szabad segíteni. Nem szólnak, úgy tesznek mintha már aludnának, mintha mély álomba zuhantak volna. A bakon üldögélő Fekete Péter is úgy fúrja tekintetét a messzeségbe, mintha valami érdekfeszítőt láthatna ott, ahol az ég hasa rálóg a földre. Meg-megzökken, halad csöndesen a kékkönnyes szekér. Alszanak a könnymutatványosok. Csak Franjo Mendebaba szeme ég és parázslik a szégyentől, és arcát a keze közé temetné, ha ez lehetséges lenne. De nem sír. Mert olykor még a könnyek is hiábavalók.

Achmet pasának fáj a feje. Nem is fájdalom most ez, hanem inkább valami rettenet, szörnyűség, s voltaképpen nem is az az elviselhetetlen, hogy fáj, mert ideig-óráig akármi fájdalom kibírható, hanem hogy nincs szünet, hogy a fájdalom állandósult,

s úgy dühöng a homloka mögött, mintha büntetése, sorsa lenne. Áll a falra függesztett kitömött galamb előtt a férfi, hosszan elbámulja, de most ez sem segít. A pasa szeme könnybe lábad. Keze ökölbe szorul, ujjából kifut a vér.

- Hogy történt? - kérdezi néz vissza a pasa a hajlongó kémekre.

- Ibrahim Galaburdi kapitány úr a Szent Dömötör utcán haladt végig - hadarja az egyik kém.

- Egyszerre észrevette a szekeret - mondja a másik kém.

- A paplanos Krivdascha háza előtt állt a szekér - így az első kém.

- A szekér mellett meg az öt csavargó ücsörgött.

- Mintha várokoztak volna.

- És talán valóban várokoztak.

- Mert ahogy Ibrahim Galaburdi kapitány úr feléjük indult, hogy megkérdezze kifélék, mifélék...

- Az öt közül az egyik sírni kezdett.

- De nem szabályos könnyeket.

- Mint a méz, olyanok voltak a könnyek!

- S ahogy odaért hozzájuk Ibrahim Galaburdi úr, ez a síró csavargó az összes mézet...

- Vagyis tehát a könnyeit!

-...rácsorgatta Galaburdi úr fejére.

A kémek elhallgatnak. Achmet pasa elakadt lélegzettel figyel. Amit ez a két tökéletlen most összehord neki, az egyfelől hihetetlen, másfelől viszont... nos hát mégis csak ketten állítják.

- Tovább! - parancsolja halkan.

- És akkor az a csavargó - kezdi az első kém -, miután szemének összes undorító...

-...mézhez hasonlító váladékát...

-...Ibrahim Galaburdi úrra csorgatta, előkapott egy tűzszerszámot...

-...és csattogatni kezdte.

-...de csak nagy nehezen gyújtotta meg.

Hallgat a két kém. De a szemük csillog. Achmetnek egészen úgy tetszik, hogy megnyúlt, sötét arcuk elégedett, mert kedvükre volt ez az elbeszélés.

- Tovább! - parancsolja Achmet pasa.

- És meggyújtotta Ibrahim Galaburdi urat!

- Úgy kapott lángra, mint egy hatalmas fáklya!

- Mit csinált Ibrahim Galaburdi? - kérdezi most Achmet pasa, s közben ujjá a homloka körül babrál. Mi ez! Szent Mohamed, mi ez?!

- Csak állt.

- Meg sem mozdult.

- Nem kiáltozott? - emelkedik fel Achmet pasa.

- Egészen úgy tetszett... - mondja az első kém.

- És én is így láttam... - így a másik kém.

- Hogy boldogan lángolt el.

- Hogy nevetett közben.

Elhallgatnak végre a kémek. S ahogy ott állnak a pasa előtt, egyszerre azt látják, hogy Achmet szeméből kicsordul a könny. Sír a pasa, bizony sír. Közben két tenyérral fogja a fejét, mintha attól félné, hogy leszakad a törzséről. Az egyik kém mégis előre lép. Előre nyújtott tenyerében egy erszény hever.

- Ez maradt Ibrahim Galaburdi után, uram.

Achmet pasa előrehajol. Soha nem tudta, Ibrahim Galaburdi miért oly magabiztos, s miért oly kérlelhetetlen. Most már tudja. A bőrfüggőbe egy kövecskét varrtak. A kövecskében pedig szomorú fény csillog. És Achmet pasa tudja, hogy ez a csillanás nem más, mint valakinek a könnye. Hogy valakinek a könnye belefagyott ebbe a kövecskébe, és Achmet pasa most már tudja, hogy Ibrahim Galaburdi valaki másnak a szenvedését tartotta a szíve fölött. És a pasa elveszi a kövecskét, az ablak fénye felé tartja. S a könnycseppen Diamont arcát látja ragyogni.

PATAKI FERENC: BAGOLY-ASSZONY (A *kisfiú és a vámpírok* címlapja, 1984.)